

Гаркуша В. В.

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.341(477) : 323.28 (045)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЛІЦІЇ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Розглянуто зміст нормативно-правових актів, що визначають правовий режим анти-терористичної операції, а також особливості деяких повноважень міліції в районі проведення антитерористичної операції. Встановлено недоліки законодавства, що регламентують діяльність міліції у зв'язку із забезпеченням проведення антитерористичної операції.

Ключові слова: антитерористична операція, повноваження міліції, законодавство про боротьбу з тероризмом.

Постановка проблеми. Досить недавно в ужиток засобів масової інформації, а згодом і громадськості, міцно увійшла аббревіатура «АТО», без якої на сьогодні не обходиться жоден випуск новин. Якщо аббревіатура антитерористичної операції відома всім, то щодо особливостей правового режиму в районі проведення АТО, а також порядку визначення території АТО у багатьох виникають питання.

Рішення про проведення антитерористичної операції на Сході України було прийнято Указом Президента України від 14.04.2014 № 405/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [1]. Наказом керівника Антитерористичного центру при СБУ від 07.10.2014 № 33/6/а «Про визначення районів проведення антитерористичної операції та термінів її проведення» було визначено райони проведення АТО. Але даний наказ є таємним і, відповідно, недоступним звичайним громадянам, які не мають можливості переглянути безпосередньо в нормативно-правових актах які саме території віднесені до району проведення АТО. Тому виникають труднощі з оскарженням будь-яких правовідносин, які відбулися у зв'язку з особливим правовим режимом у районі проведення АТО. Єдиним загальнодоступним нормативно-правовим актом, який визначав території здійснення антитерористичної операції, стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.10.2014 № 1053-р «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція». Щоправда, проіснував даний нормативно-правовий акт менше тижня, адже 5 листопада Кабінет Міністрів України відміняє своє розпорядження № 1053 новим розпорядженням № 1079-р. Проте, зона АТО залишається незмінною та визначеною наказом СБУ – Антитерористичним центром № 33/6/а від 7 жовтня 2014 року.

Крім того, Закон України від 20.03.2003 «Про боротьбу з тероризмом» наділяє суб'єктів боротьби з тероризмом, до яких належать і ОВС, деякими додатковими повноваженнями в районі проведення АТО. Але практика свідчить про недосконалість норм Закону, зокрема відсутній процесуальний аспект їх реалізації. Тому вважаємо за необхідне розглянути дане питання та запропонувати заходи, направлені на вдосконалення діяльності міліції в районі проведення антитерористичної операції.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанню діяльності міліції в надзвичайних умовах приділяли увагу такі вчені: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, О.К. Безсмертний, Ю.П. Битяк, С.А. Буткевич, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Ю.В. Дубко, М.І. Єропкін, С.В. Ківалов, А.П. Ключниченко, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, М.В. Лошицький, Т.П. Мінка та ін. Проте, проблеми реалізації повноважень міліції в районі проведення антитерористичної операції залишаються малодослідженими.

Метою статті є розгляд проблем реалізації повноважень міліції в районі проведення антитерористичної операції, а також розроблення заходів щодо їх усунення. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- 1) розглянути особливості правового режиму в районі проведення антитерористичної операції;
- 2) розглянути повноваження та особливості діяльності міліції в районі проведення антитерористичної операції;
- 3) виявити недоліки законодавства, що регламентує порядок діяльності міліції в районі проведення антитерористичної операції, та запропонувати шляхи його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Правовий режим антитерористичної операції визначено Законом України від 20.03.2003 «Про боротьбу з тероризмом» [2]. Ключовими поняттями, що визначає даний Закон, є такі:

- антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

- район проведення антитерористичної операції – визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;

- режим у районі проведення антитерористичної операції – особливий порядок, який може вводитися в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств,

установ, організацій» [2].

Окремо, слід вказати на деякі додаткові повноваження працівників ОВС України в районі проведення АТО, які визначено Законом України від 20.03.2003 «Про боротьбу з тероризмом». Так, стаття 15 вказаного Закону визначає права посадових осіб, залучених до проведення антитерористичної операції, у районі її проведення. Оскільки МВС України віднесено до суб'єктів боротьби з тероризмом, а отже і до сил проведення антитерористичної операції, можемо сказати, що стаття 15 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» поширюється в тому числі і на особовий склад ОВС України. Отже, Закон визначає такі повноваження працівників ОВС:

1) застосовувати відповідно до законодавства України зброю і спеціальні засоби;

2) затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню;

3) перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;

4) здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий догляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;

5) тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, у тому числі транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;

6) входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;

7) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину.

У ситуаціях, пов'язаних із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, спеціальні підрозділи та підрозділи особливого призначення суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, з метою виконання покладених на них завдань можуть:

- 1) проникати на захоплений терористами об'єкт;
- 2) фізично затримувати терористів, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників операції або інших осіб, – знешкоджувати терористів;
- 3) випереджувати дії терористів, що можуть призвести до техногенно-небезпечних наслідків;
- 4) звільняти заручників;
- 5) забезпечувати зберігання речових доказів, документів, речей, цінностей;
- 6) роззброювати та охороняти осіб, затриманих під час проведення анти-терористичної операції.

Відповідно до частини 3 статті 15 Закону, вказані заходи здійснюються з дотриманням чинного законодавства. В той же час зазначимо, що вказані норми мають матеріальний характер, адже визначають лише права уповноважених осіб на боротьбу з тероризмом. Порядок же реалізації цих прав не визначено. Більшість з них дублюють права працівників міліції, передбачені Законом України «Про міліцію», реалізація яких здійснюється відповідно до процесуальних норм КУпАП та КПК України. Але деякі норми реалізувати в районі проведення АТО, а на думку автора, і на іншій території України відповідно до процесуальних норм КУпАП та КПК України практично неможливо. Наприклад, працівники міліції, працюючи на блокпосту, зупиняють всі транспортні засоби для перевірки документів у водія та пасажирів, здійснюють огляд транспортного засобу та багажу. Це право працівників міліції передбачено статтею 11 Закону України «Про міліцію» [3], а також п. 4 частини 1 статті 15 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [1]. Але практично реалізувати це право дотримуючись вимог статті 264 КУпАП «Особистий огляд і огляд речей» [4] неможливо, адже, по-перше, не вчинено адміністративне правопорушення, по-друге, забезпечення присутності двох понять, складення протоколу в кожному випадку є фізично неможливим, оскільки через блокпост проїжджають сотні, а то і тисячі транспортних засобів. Огляд у порядку статті 237 КПК України [5] здійснити ще складніше, оскільки потрібен факт вчинення правопорушення, по-друге, транспортний засіб належить до «іншого володіння особи» і, відповідно до частини 2 статті 237 КПК України, здійснюється за правилами обшуку.

Отже, якщо в діях водія транспортного засобу не вбачається склад адміністративного чи кримінального правопорушення і він відмовляється від здійснення огляду, працівник міліції знаходиться поза правовим полем реалізації своїх прав, передбачених Законом України «Про міліцію» та Законом України «Про боротьбу з тероризмом».

Висновки. Таким чином, враховуючи актуальність проблематики діяльності міліції районі проведення антитерористичної операції, наявності матеріальних норм, які визначають додаткові повноваження міліції у зв'язку з виконанням покладених на міліцію обов'язків в районі проведення антитерористичної операції, потрібно прийняти нормативно-правові акти, які б визначали порядок реалізації вказаних прав.

Бібліографічні посилання

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони від 13.04.2014 «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 13.04.2014 № 405 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17317.html>
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15/print1403694620400380>
3. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII // ВВР України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток № 51. – Ст. 1122.
5. Кримінально-процесуальний Кодекс України від 19 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1403694618240805>

Гаркуша В. В. Актуальные проблемы реализации полномочий милиции в районе проведения антитеррористической операции. Рассмотрено содержание нормативно-правовых актов, определяющих правовой режим антитеррористической операции, а также особенности некоторых полномочий милиции в районе проведения антитеррористической операции. Установлены недостатки законодательства, регламентирующие деятельность милиции в связи с обеспечением проведения антитеррористической операции.

Ключевые слова: *антитеррористическая операция, полномочия милиции, законодательство о борьбе с терроризмом.*

Garkusha V. V. Current problems of police powers in the area of anti-terrorist operations. The article describes the regulations that define the legal regime of anti-terrorist operations, the main of which is the Law of Ukraine "On the fight against terrorism." Analyzed concepts such as "anti-terrorist operation", "area of the anti-terrorist operation", "regime in the area of anti-terrorist operation." identified the problem of the legal definition of the territory, where a special legal regime – the antiterrorist operation.

The article also describes the features of certain powers of the police in the area of anti-terrorist operation. Established shortcomings of the legislation regulating the activities of the police in connection with the provision of the antiterrorist operation. The article found that, in accordance with the laws of Ukraine bodies of internal affairs is one of the subjects of the combat of terrorists and in connection with those endowed with some additional powers in the area of anti-terrorist operation. At the same time, as practice shows, the law in this area is deficient. Most of the rules defining the powers of the Interior in the fight against terrorism are material, as determined by law only specified subjects. The order is the realization of these rights is absent.

The conclusion about the need to revise the order of realization of the rights of law enforcement officers and other members of the fight against terrorism in the area of anti-terrorist operation.

Keywords: *anti-terrorist operation, the powers of the police, the law on combating terrorism.*

Надійшла до редакції 27.02.2015